

BISERICA ȘI ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână : **DUMINECA.**

<p>PREȚUL ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungaria : Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor. Pentru România și străinătate : Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.</p>	<p>PREȚUL INSERTIUNILOR :</p> <p>Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.</p>	<p>Correspondențele să se adreseze Redacțiunei „BISERICA ȘI ȘCOALA“ Ear banii de prenumerațiune la TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.</p>
---	--	--

Nr. 1962/1904.

Candidații de învățatori, cari vor să se supună la examenul de cvalificațiune cu finea anului școlar curgător, se avisează a-și înainta aici până la 18/31 Mai a. c. petițiunile adjustate cu următoarele acte :

- a) Estras de botez.
- b) Testimoniu despre studiile pregătitoare și absolutoriu preparandial.
- c) Taxele examenului prevăzute în §. 125 — din Stat. Org.

Candidații cari deja funcționează ca învățatori, vor avea să prezenteze și atestat de serviciu, estradat de inspectorul școlar confesional.

Cererile intrate peste termenul indicat mai sus, precum și cele neadjustate conform prescrișelor, nu se vor lua în considerare.

Terminul examenului s'a publicat tot în organul oficial al diecesei, obligător pentru toți.

Arad, din ședința Consistorului, ca senat școlar, ținută la 15/28 Aprilie 1904.

Joan J. Papp,
Episcop.

Reforma legii de instrucțiune.

Actualul ministru al cultelor și instrucțiunei publice intenționează modificarea articoliilor de lege XXXVIII. din 1868, XVIII. din 1879 și XXVI. din 1893, în astfel de direcție, ca să potenteze propagarea cunoștinței limbei maghiare și să câștige statului o influență mai mare decât

cea de până acum asupra școalelor populare nemaghiare precum și a pregătirei și aplicării învățătorilor confesională.

Proiectul ministrului, dat publicității de curând, a produs un adinc resens mai ales în cercurile românești, în cercurile aceloră în deosebi, cari poartă la inimă școala noastră română-confesională și educațiunea poporului nostru.

Intervievat de un ziarist maghiar asupra proiectului de reformă, P. S. Sa D-l Episcop diecesan, a răspuns cu multă competență și bărbăție, fixându-și punctul de vedere față cu tendințele aceluia, în următoarele :

„— Acesta, socotesc că lovește în autonomia noastră bisericească ; »Statutul Organic« al nostru, sancționat de M. Sa Regele, dispune cum să se facă examenele de cvalificațiune a învățătorilor nostri și noi ținem cu toată hotărșirea la această lege. Dreptul de controlare al statului este asigurat și acum prin faptul, că inspectorul școlar regesc ia parte la examen și pune întrebări directe candidaților de învățatori. De altfel observ că în preparandia noastră elevul care n'a prestat progres în studiile maghiare, tot așa de îndestulitor ca în celelalte, nici nu este lăsat să treacă examenul de clasă.«

Venind vorba despre politica națională a învățătorilor, P. S. Sa, a zis ziaristului :

„— Nu știu ce înțelegi D-ta sub politică națională. Eu cu politica nu mă ocup, după cum stii : am spus-o și cu prilejul instalării în scaunul episcopesc — că nu m'am ocupat cu politica. Dacă însă un învățator ajunge ales în vre-o corporație (comitatensă ori comunală) ori că la ale-

geri votează într-o parte ori alta, ori că spriginește pe candidatul naționalist, eu așa cred, asta se ține de drepturile lui politice în cari eu nu-l pot opri».

Privitor la purtarea ca cetățeni a învățătorilor din diecesă, a zis:

»— Nu cred ca învățătorii celorlalte confesiuni să fie cetățeni mai credincioși statului și țării, ca cei români.

Că ici-colo pot să fie abateri, dar unde vei găsi pădure uscături? Nu trebuie să judecăm însă privind escepțiile».

Intrebat ce crede despre statificarea școalelor confesionale, a zis:

»— Ca prelat, părerile mele în privința asta nu pot fi indoioase. *Câtă vreme avem autonomie bisericească întărită de M. Sa, nu putem sprigini statificarea școalelor.* Dar nu numai în virtutea poziției ce ocup, dar și în virtutea convingerii mele sunt contra statificării școalelor, pentru-că instrucția poporului este în strînsă legătură cu educația religioasă și astfel și instrucția aparține chemării bisericești».

Material pentru istoria diecesei Aradului.

(Protestul clerului și poporului român din Bihar în contra violenței ce li-se făcea pentru credința ortodoxă și alipirea către Episcopul Aradului Vichentie Ioanovici).

VI.

Isten és Szent Felséghe hogy meg áldgya és szerencsésen éltesse a Tekintetes Nemes Vármegyét és Tekintetes Vicze Ispány Urunkat szivünkben kívánnjuk!

Erdemünk felett való jó Uraink! Tekintetes Nemes Vármegye! és Tekintetes Vicze Ispány Urunk! leborulván Istenre kérjük Nagyságotokat, kegyelmeteket hogy méltóztassék ezen kis Instantiánkat meg olvasni. Nem tudgyunk van e hire vagy nincs Nagytk gktekk, hogy minket meg tiltak, öt száz forint büntetés alatt, hogy mik az mi Hitünkön lévő Püspök Urunkhoz ne mennünk és ne is tarsuk Püspökünknek lenni. Kire való nézve Császár Urunk eő Felsége és Magyar Országhi koronás királyunk engedelmeből szerzettük Püspökünknek lenni, mint hogy ugy voltunk mint valamely nyáj a melynek Pásztorja nincsen, és mint valamely gyermek a melynek édes Anyja nincsen, hanem csak bitanglottak bennünket edgy darab időtől fogva edgyik és másik is, a kik idegeni voltak az mi Anya Sz. egyházunknak és a mi Hitünkön lévőeknek, gondolván magunkban és látván hogy minden Nemzettségnek az maga Hitin lévő Püspökje vagyon, csak mi Bihar vármegyei szegény oláhok vagyunk lelki Atya nélkül:

Ezért tudván hogy meg kelhalni egyszer nekünk is, és látván hogy nem kell csak e Világról gondolkozni, hanem a másíkról is, és tudván hogy az boldog időben is volt nekünk Püspökünk az magunk Hitünkön való, ez lévén előttünk sok helyeken lévő Templomunk szent-eletlenek lévén, és a ki közülünk Papságra ment volna, nem volt kitől szentelve volna és Sz. Olajt nem volt kitől kérni Anya Sz. egyházunknak; Minekokaért sok fogyatkozást látván közöttünk, egyebet nem tapasztalván a sok huzás vonásnál, ezért eő Felségét Instáltuk és kértük, hogy méltóztasson eő Felsége légyen nekünk is itten Püspökünk az magunk Hitünkön való, mert a mivel tartozunk Portióval, kvártély tartással az eő Felséghe hadainak, mik meg adgyuk az magunk tehetségünk szerint; Földes Urunkat szolgállyuk és láttyuk hogy e világi állapotot ki kell szolgáltatnunk, csak a Lelkünknek nem szolgálhattunk; ezért, hogy minket meg tiltottak a mi Püspök Urunktól, a kinek mi utánna jártunk és kértük eő Felségétől és az eő Felséghe confirmációjával jött közinkben, mik ez ellen az tiltás ellen Protestálunk egyszer is, mászszor is, harmadszor is. Prote. stálunk Isten, Eő Szent Felséghe előtt, Császár Urunk eő Felséghe előtt, az eő Felsége Hívei előtt Herczegek, Generálisok előtt, és Tekintetes Nemes Vármegye Nagys. Kegyel. előtt, hogy mik a magunk Hitünkön lévő Püspök Urunktól és Hitünkötől el nem szakadunk, míg élünk ez Világon, készzebb vagyunk meg halni, mint sem tovább ugy lennünk mint eddig voltunk, abba ne is mesterkedgyék senki, mert sirva és keservessen fogjunk Császár Urunk eő Felségének meg panaszolni és meg sirni, hogy nem maradhatunk békességben az eő Felséghe birodalma alatt, mikor tudgyuk, hogy eő Felséghe jó békességet szerzett Magyar Országban és minden Nemzettség az eő Felséghe Grátioja alatt meg maradhat az maga hitiben és vallásában, csak mi közöttünk Szegény Bihar Vármegyei Oláhok között tesznek Confusiót és nem maradhatunk az magunk hitiben és Vallásában tellyes-séggel, a mely Püspököt bé vöttünk és magunknak szerzettünk, azon kívül mást nem ismérünk nem is kívánunk. Ezzel Isten oltalmában ajánlván Nagyjs. Kegyel. alázasat szolgálai: Laksághi, Besztercei, Berettyoi, Sebes Keresi egész Szegény Oláhság és Oláh Papság egyetemben. Várad megyesigiek Belényesi Vidékiek egyetemben.

- (L. S.) Eü protopopul Mihai dela duncă cu toți preoții și cu birăiele din toate satele împreună.
- (L. S.) Eü protopop Gavra dela vidicul Beinșului cu toți preoții și cu toate birăiele vidicului Beinșului.
- (L. S.) Eü protopop Ioan dela Cefa cu toți preoții din câmpia Orăzii și cu birăiele din toate satele dela câmpia Orăzii.
- (L. S.) Eü protopopu Găvrilă dela Popmezeu împreună cu toți preoții dimpreună și birăiele.
- (L. S.) Eü protopop Giarge din Peștes de pre Crișul repede dimpreună cu toți preoții și cu toți juraii.)*

Anno 1727 die 22 Mensis Septembris occasione Particularis Congregationis in Oppido Varad-Olaszi celebratae Scriptum porrectum.

(Archivul Comitatului Bihar :
An. 1727. fasc. VIII. Nr. 28.)

*) Subscrierile sunt originale românești cu litere cirilice.

Dorim din inimă ca Maiestatea Sa dumnezeiască să binecuvinte și dăruiască ani mulți fericiți cinstiului comitat nobil și cinstiului domn vice-comite!

Domnilor, peste vrednicia noastră de buni! Cinstit comitat nobil! și cinstite domnule Vice-comite! Proșternându-ne, pe Dumnezeu rugăm Măriile și Domniile voastre să vă îndurați a citi această mică rugare a noastră. Nu știm de Măriile și Domniile Voastre ați știrea, că pe noi *sub pedeapsă de 500 fl. ni-au oprit să umblăm la episcopul de credința noastră și să-l ținem de episcopul nostru.* Dar noi din îngăduința Maiestății Sale a împăratului și regelui încoronat al Ungariei am primit dreptul să ne fie episcop, căci am fost ca o turmă fără păstor, și ca un prunc lipsit de mamă dulce, și ne-au usurpat o vreme și unii și alții, cari au fost streini de sfânta noastră maică-biserică și de credința noastră; cumpănind în noi și văzând că toate nămurile își au episcopul de credința lor, și numai noi *bietii români din comitatul Bihorului suntem lipsiți de părinte sufleteș: știind, apoi că odată și noi trebuie să murim și văzând că nu numai de lumea asta trebuie să purtăm grije, ci și de cealaltă, și știind că și în vremile fericite din trecut am avut episcop de credința noastră,* și avind noi în multe părți biserici încă nesfințite și cari dintre noi ar fi dorit să între de popă ne având de cine să fie sfințiți și nici sfânta noastră maică biserică dela cine să ceară uleiul sfânt (mir); văzând dar multe lipsuri ce ne împresoară și întimpinând numai amănări peste amănări, *ne am întors către Maiestatea Sa și l'am rugat, să se îndure să avem și noi ceaștia de aici episcop de credința noastră, căci darea și cvartirul ce-l datorim oștilor Maiestății Sale o dăm după puțința noastră; domnilor noștri de pământ le slugim și vedem că în viața asta lumească trebuie să slugim, numai de suflet nu putem să purtăm grije: de aceea că ne-au oprit dela episcopul nostru, pentru care noi am ublat pe la M. Sa cu rugări și el a venit în mijlocul nostru cu întărirea M. Sale, noi în contra acestei opreliști protestăm înția, a dou și a treia oară, și protestăm înaintea lui Dumnezeu, înaintea Maiestății Sale sfinte împărătești, înaintea credincioșilor M. Sale: înaintea ducilor și generalilor, și înaintea cinstiului Comitat nobil și a Măriilor și Domniilor voastre: că noi nu ne lăpădăm de domnul episcop de credința noastră și nici de credința noastră cât vom trăi pe lume; mai voim să murim decât să rămânem cum am fost până acum; asta să nici n'o cerc nime, căci vărsând lacrimi amare ne vom plânge la Măiest. Sa împărătească, că în împărăția lui nu putem trăi în pace, când bine știm, că Maiestatea Sa a făcut pace bună în țara ungurească și toate neamurile bucurându-se de Grația Maiestății Sale, pot să rămână în credința și legea lor, numai între noi, *bietii români din comitatul Bihorului fac zarcă și nu putem rămânea pe deplin în credința și legea noastră; afară de episcopul pe care l'am primit și ni l'am câștigat, altul nu cunoaștem și nici nu dorim.* Dând Măriile și Domniile Voastre în grija lui Dumnezeu, rămânem ai Măriilor și domniilor Voastre șerbii supuși: toată biata românie și popime românească dela Lunca, Bistra, Bărcău, Crișul-repede, Cei din vecinătatea Orăziu, Cei din ținutul Beiușului toți împreună.*

Pentru posteritate.

Multe din parochiile noastre dispun de acte și documente vechi, precum și de o mulțime de cărți-manuscripte mai ales de prin veacul 17 și

18. În unele locuri, cred, că acelor acte și cărți vechi li-se dă atențiunea ce merită, în multe locuri însă sunt lasate în grija vremii. E bine deci și cu cale, ca cei ce pot să salveze astfel de acte și de documente precum și manuscriptele vechi, căci — precum se știe — ele sunt un izvor nesecat pentru istoria bisericească în genere și pentru istoria eparchiei noastre în special. Și încât acele acte și documente, apoi inscripții și manuscripte vechi, formând proprietatea inalienabilă a parochiei respective, nu se pot înstrăina ori lua în folosință fără consimțământul autorităților superioare bisericești, nici chiar bona fide, cel puțin să luăm act despre existența acelor, ca posteritatea să fie măcar în parte în curat cu evenimentele mai însemnate din trecut.

Aceasta împrejurare m'a îndemnat să împărtășesc în organul nostru de publicitate »Biserica și Școala« datele următoare:

Vorbă e de biserică din Dușești, protopresbiteratul Beiușului. Când s'a edificat această biserică, ni-o spune inscripțiunea de pe perețele ce desparte nartica de naos. Inscripțiunea sună astfel: »Această sfântă biserică s'au ridicat prin strădania comunei Dusesd în anul 1862 și s'au zugăvit în anul 1870 prin pictorul Emanuil Veisz Antel.« Constătam deci, că biserică din Dușești e zugrăvită. Încât corăspunde stilului oriental pictura acestei sfinte biserici, e afacerea celor competenți în artă. — Biserică menționată e edificată »sub preoția O. D. parochu Dimitrie Mateiu titor Toaderu Buhașiu și crâșnic Pasca Lupu.« Nu e însă aceasta prima zidire de biserică în această comună. Timpul când s'a edificat prima biserică aici se perde în negura vremurilor, atât se știe totuși, că vechea biserică a fost zidită pe locul unde se zice azi la »besericuța,« dela centrul comunei spre mează-noapte.

Antimisul de acum poartă numele anului 1897, așadar și numele fostului episcop Ioan Meșianu. Cercând după antimisul vechiu am găsit o bucată de pânză cu mult mai mică decât sunt antimisile de astăzi, și fiind-că pe densa este zugrăvit chipul lui Cristos cu inscripțiunea „Is Chs“ și pe margini felurite forme, firește, nereușite, am dedus, că acesta va fie fost antimisul vechiu. Altă inscripțiune bucata de pânză menționată nu are. Altcum întreaga pictură e greu de studiat, fiind ștearsă mai de tot.

Manuscrisele găsite în biserică din Dușești sunt:

1. Ceaslov. Anul când s'a scris aceasta carte 1717. Aceasta se constată din notița, ce se află pe una din paginile ceaslovului amintit. Notița sună așa: »Scrisam eu Popa flore aceasta carte anume ceaslov, când ședeam în sat în Kereseu în anii dela nașterea lui Chs. 1717. Mă Decembrie 23«;

2, Liturgierul. La finea acestui liturgier este înscris: »Scrisam eu Popa Kirilă februar 11.« Anul nedescifrabil. Într'alt loc e înscris: »Scrisam eu Popa Kirilă, (nedescifrabil) anii 1717 April 7.« Scrisoarea aceasta samănă mult cu scrisoarea textului. Verosimil Popa Kirilă a scris deci liturgierul de sub întrebare; 3, Mineiu prescurtat. În mineiu pe o pagină cetim: »Scrisam eu Popa Teodor din Drăgoteni, când murise de ciumă în Vidicul Beiușului și mai în toată Varmegea Biharii anii lui Chs. 1743 luna lui Ianuar 20 de zile«; ear la capătul mineiului unde e scrisă »povestea« sfântului Antonie se află următoarele: »Scrisam eu Popa Mihaiu din Sitani Dumitale frate Popa Iuone din Dușești aceasta poveste când am fost de 37 ani și-s popit de 9 ani să se scie anii lui Chs. 1734.«

Din aceste notițe nu putem deduce anul în care s'a scris acest mineiu. Poate că ar găsi cineva, dacă s-ar ocupa timp mai lung cu o cercetare a acestor trei manuscrite, nu numai anul în care s'au scris ele ci și alte mai multe împrejurări tot atât de înscrite, ca bună-oară timpul în care s'a edificat prima biserică în parochie, ori poate și timpul înființării parochiei însași.

Afară de aceste manuscrite mai are biserică menționată încă și unele cărți tipărite înscrite pentru vechimea lor. Intre aceste înscrite un octoih mic român-slav. Anul tipăririi nu se știe, apoi »Chiriadromion sau evlie învățătoare, care are întru ea cazanii la toate Duminecile peste an și la praznicele Domnești și la sfinții cei numiți. Acum întâiu întru acest chip așezat și tipărit și mai luminat în limba rumânească diortosit. Sub biruința prealuminatului și înălțatului Iosif Leopold Kraiul Budei și al țării ungurești și al Ardealului. Fiind gubernator țării maria sa Bamfi Georgie. Cu biagoslovenia prea sfințitului Kir Atanasie metropolitul țării, în sfânta mitropolie în Belgrad. În anul dela mântuirea lumii 1699. De Mihai Istvanovici Tipograful Tu ex Ungrovlachia.«

Se poate să mai dispună aceasta sfântă biserică și de alte acte, manuscrite ori odoare vechi, — dar timpul scurt, cât am petrecut într'insă nu mi-a permis a erua mai multe.

Bine ar fi dacă Venerabilul Sinod eparchial, pe calea Consistoarelor noastre respective, pe calea oficiilor parochiale ar dispune să se facă monografia tuturor bisericilor respective a parochiilor din diecesă, cari monografii tipărite într'un volum să le distribue tuturor preoților și archivelor parochiale pe lângă o anumită taxă. Pe calea aceasta am salva multe acte, documente și manuscrite vechi până încă mai avem posibilitatea și până încă acelea se mai găsesc.

Moise Popovici,
preot.

Fondurile bisericesti din Ecica-romana.

III

Litere fondationale

(Urmare din N-rul 13.)

Pentru susținerea morminților în stare bună, pentru regularea și împodobirea lor, — Comitetul parochial înființează prin aceasta un anumit fond care poartă numire: „Fondul morminților“.

I. Fondul morminților constituie o proprietate inalienabilă a bisericii ortodoxe-române din Ecica, și se administrează în sensul „Statutului Organic“ de către epitropia și comitetul parochial, sub controla și supraveghierea sinodului parochial și a Consistorului eparchial.

II Fondul morminților se înființează, se fructifică și sporește neconținut:

1. Din dotațiuni și lăsaminte,
2. Din contribuiri benevole,
3. Din venitele dela iarbă și plantajionele morminților.

4. Din venitele dela vnzarea teritorului din morminți în parcele cvadrat metrice (pentru morți) Condițiunile de vnzare și prețul unui metru □ îl fixează comitetul parochial.

5- Din încasarea de taxe în bani după casurile de moarte în parochie. Suma taxelor o stabilește după împrejurări comitetul parochial, care dacă va afla de lipsă, poate sista încasarea lor.

III. Comitetul parochial se va îngriji pentru administrarea și sporirea neconținută a fondului și va lua măsurile de lipsă pentru susținerea în stare bună, pentru împodobirea și pentru regularea morminților nostri.

IV. Aceste litere fondationale, trecând prin sinodul parochial, întră în vigoare și aplicare îndată după aprobarea lor și din partea Consistorului eparchial, și se redactează în două exemplare originale: unul pentru archiva parochială din loc, iar celalalt pentru archiva Consistorului eparchial.

Dat în Ecica, din ședința comitetului parochial ținută la 15/28 Martie 1901

Valerie Magdu
președinte

Toma Ghilăzan
notar.

(Urmează subscrierea celorlalți membrii.)

Având în vedere dezvoltarea muzicii și a cântărilor bisericesti, cari contribuiesc la nobilitarea inimei, la cultivarea simțului religios și la înălțarea cultului divin — comitetul parochial ia următorul conclud:

I. Se decretează înființarea unui fond, care poartă numirea: »Fondul corului bisericesc.«*)

*) Dispune deja de un capital de peste 300 cor.

II. Fondul corului bisericesc este o proprietate inalienabilă a bisericii ortodoxe-române din Ecica, se administrează și se manipulează în sensul »Statutului Organic« de către comitetul și epitropia parochială, sub controla și supravegherea sinodului parochial și a Consistorului eparhial.

III. Fondul corului bisericesc se înființează, se fructifică și sporește neconținut:

- 1, din donațiuni și lăsaminte;
- 2, din contribuiri benevole și;
- 3, din taxele percipiate pentru cooperarea corului la funcțiunile rituale.

IV. Fondul corului bisericesc rămâne pentru toate timpurile intact și neatacabil și numai din venitele sau procentele sale se va întrebuința o parte pentru prevederea corului bisericesc cu utensiliile necesare, cu notele musicale bisericești și pentru remunerarea membrilor cântăreți ai corului bisericesc cu anumite dividende stabilite de comitetul parochial, — ear o parte din venitele și procentele sale se va adauge la capital.

V. Aceste litere fundamentale, trecând prin Sinodul parochial, intră în vigoare și fondul se decretează de inactivat, îndată după aprobarea lor și din partea Consistorului eparhial, și se redactează în două exemplare originale, unul pentru archiva parochială din loc, ear celalalt pentru archiva Consistorului eparhial.

Dat în Ecica-română, din ședința comitetului parochial ținută la 15/28 Martie 1901.

Valerie Magdu,   *Toma Ghilăzan*
președinte.   *notar.*

(Urmează subscrierea membrilor.)

† Ioan Burdan

În ziua de 26 Aprilie (9 Maiu) a. c., dimineața la 3¹/₂ oare trece din viață neuitatul nostru în Cristos frate, parochul din comuna Sinitea, Ioan Burdan, în vîrstă de 52 ani.

Acest soldat al Evangheliei moare pe câmpul de luptă, aproape de a-și vedea cu ochii realizat visul tinerețelor sale.

Și oare, sufletelor bune smulse din cătușele trupului în pragul desăvîrșirii planurilor mărețe ce au conceput, să nu le hărăzească nimeni o rază de mîngăiere, o clipă de bucurie, pentru cîntea, cu care au purtat steagul virtuții prin lume?

Da, este împăratul tuturor, Domnul Ceriului și al pămîntului, care păstrează comori neprețuite, aleșilor Sei, unde i-se va da și adormitului în Cristos frate rîsplata muncii cîstite, în așa măsură, încât om în lume nu este, care să tîlmăcească prin cuvinte fericierea, ce-l așteaptă în viața de veci.

Un preot plin de iubirea chemării Sale pastorale, un tată sîrguincios și devotat familiei, un bărbat cu vederi clare în viața națională, și în sfîrșit o inimă caldă de prieten bun și devotat, eată ce am pierdut noi preoții și învățătorii acestui și altor tracte, eată ce au pierdut fetițele orfane, nepoții, rudeniile, conducătorii neamului și amicii, în persoana preotului răposat Ioan Burdan!

S'a născut în comuna Mișca (6 Sept. 1852) din părinți economi săraci.

A luptat — ca în genere toți Românii — cu multe și mari neajunsuri, până să-și termine studiile gimnasiale.

A studiat în Beiuș, Oradea-Mare și earăși în Beiuș, luând bacalaureatul (maturitatea) cu gradul de „bene maturus“.

În teologie a fost de-asemeni unul dintre cei mai distinși și diligenți ascultători, ear' ca să-și câștige — până la aflarea vre-unei parochii — mijloacele de existență, s'a dedicat vieții birocratice, unde a dovedit aptitudinile frumoase, și drept rîsplată, puțin timp după ocupația asta nouă, este denumit cu titlu definitiv de cancelist la tribunalul din Arad.

Ales în Sinitea de paroch, e hirotonit la 1879 prin I. P. Sa Archiepiscopul și Mitropolitul actual Ioan Mețianu, pe atunci Episcop al Aradului.

Din anul acesta funcționează neîntrerupt ca paroch în Sinitea.

Deprins cu sărăcia și năcazurile poporului sătean, el a știut să-și îndrepte activitatea într'acolo, ca nu prin pompe esterne să-și impună personalitatea sa ci prin cruțarea banului obștesc, încredințat chivernisirii sale înțelepte.

El moare în pragul succeselor, și lasă un frumos și însemnat capital parochiei, cuprins în patruzeci de acții, ce sunt depuse la mîndrul nostru institut de credit și economii „Victoria“ din Arad.

Biserica de azi, martoră a vremilor depărtate, în care preotul Ioan Burdan 26 ani a servit cu credință rară, era preocupățiunea continuă a sufletului său.

Dacă Provedința i-ar fi rînduit să trăească cel puțin încă cinci ani, în acest interval ș'ar fi realizat marele dor: să înalțe o biserică nouă, conform cerințelor timpului, în locul celei vechi, să o împodobească și să o închine Domnului pentru generațiile viitoare.

Poporul nu l'a înțeles. În dese rînduri suspinînd și-a împlinit slujba dumnezească.

Pe mulți i-a împins patima până la ură contra lui, dar' el a rămas neclintit în dragostea sa față de toți, și i-a rămas vreme, puțin înaintea morții, să dovedească tuturor, că a fost drept și cîstît.

Azi nu gustă nimeni fructul activității sale onorabile, dar' generațiilor ce vin, și preoților viitori le încubă datoria să pomenească cu respect și iubire numele preotului Ioan Burdan, căci bazele trainice ale

prosperării lor sunt depuse din frământările minții și din sudoarea feței sale.

* * *

La actul înmormântării, întemplat Marți în 27 Aprilie (10 Maiu) a. c., — ca un semn al dragostei și condolenței sincere, atât colegii sei din tract și de prin jur, cât și soții de luptă în via Domnului, Domnii învățători, câți primiră din vreme înștiințarea decedului, s'au prezentat în număr respectabil să-și ia ultimul adio dela fratele lor adormit.

Am remarcat și un considerabil număr de Domni notari comunali și alți onorațiori, dame și domni, prezenți la actul funebru, — ceea-ce dovedește în mod eclatant că părintele Burdan cu bunătatea inimii sale a captivat întreaga inteligență din împrejurime.

După însemnările ce am făcut, prezenți la înmormântare au fost: Prea On. Domn asesor ref. bis. protopresbiter Georgë Popovici, Șiria; preoții Ioan Iancu, Cinteiu; A. Beleş, Șimand; Aurel Iancu — Zărând; Iustin Iancu, Otlaca; Partenie Zaszló Seleuș; Ioan Șărădan, Seleuș; Ioan Moga, Iermata; Mimitrie Mihui, Sinteia; Moise Gergar, Moroda; Dimitrie Muscan, George Crainic, Laurențiu Toader, Nădab; Filip Leuca, Ioan Iercoșan, Pâncota; Mihail Leucuța, Virgil Mihulin, Comloș; George Ardelean, Erdeiș; Ioan Morar, Măderat; Nicolae Drăganca, Traian Terebenț, Gașa; Ioan Popovici, Varșand; Alesandru Muntean, al lui Vasile, Cherechiu.

Învățători: I. Oașca, Pâncota (em.); Petru Balint, Sinteia; Petru Munteanu, Varșand; Petru Costin, Moroda; Ioan Dema, Cinteni; I. Nini, Iermata; Lazar Oprean, David Balint, G. Rufu, Zărând; Aug. Boțoc, N. Mladin, Comloș; Pavel Siiartău, Măderat; Pavel Stana, Șimand; Iulian Butariu, Seleuș; Teodor Lazar, Cherechiu; N. Simon, Chereluș (gr.-cat.); N. Suci, Chereluș; fruntașul vieții noastre românești avocatul Mihail Velici, Chișineu; Căpitan Nostopi, Arad; George Popa, tutor orf., Buteni.

Notari: Domnii Ștefan Giorogar, Cinteiu; Ioan Popescu, Măderat; Ioan Ardelean Sinteia; Teodor Crișan, Seleuș; Alexe Ardelean, Cherechiu; Sigismund Budai, Nădab; George Cure, Szapáriliget; Niederhauzer Rezső, Sinteia; Zakariás Dezső, Zărând; Subnotar: Ioa Guzman, Măderat. Onorațiori Török Dénes, Arad; Friedman N., Szapáriliget; Lusánszky Dániel, Zărând; Simion Buda, propr. Pâncota; George Bătrîn, F.-Vârșand; Kocsi András, Kövágó János, Pâncota.

Predica funebrală a rostit-o preotul din Cherechiu Alesandru Muntean, arătând meritele decedatului în colori vii; aceasta din incredințarea șefului tractual, a P. O. D. George Popovici.

După-ce remășițele pământești au fost așezate spre vecinică odihnă în cimiterul comun, preoți, învățători, notari adecă toată inteligența, cu puține excepții, am fost ospitați în casa răposatului, după obiceiul strămoșesc, la pomană.

Aici, după sfințirea apei prin părintele Ioan Șărădan din Seleuș și ridicarea pausului, s'a servit un prânz ales.

Corul tinerilor nostri teologi s'a achitat perfect de datoria sa.

Responsoriile au fost pătrunzătoare și pline de evlavie, ceea-ce denotă sentiment pentru artă și progres însemnat în domeniul moralei creștine.

După masă luându-ne adio dela casnici, ne-am depărtat cu adânci regrete din locul, unde un deștept și modest apostol al evangheliei și-a terminat cursul vieții pământești și am plecat înlăcrimați la ale noastre.

Fratele nostru în Cristos părintele Ioan Burdan odihnească în pace!

Fie-i țarina ușoară și memoria eternă!

CRONICA.

AVIS! Se aduce la cunoștință tuturor acelor pe cari îi privește, că cerețile ce se vor adresa Consistorului pentru admitere la examen preparandial, au să fie provăzute cu timbru legal de 1 coroană.

Cererile sosite netimbrate, nu se vor lua în considerare.

† *Victor de Mocsanyi* văr al Domnului Ales. de Mocsanyi, a încetat din viață după un morbgreu și îndelungat. În mormântarea se va face Sâmbătă 8/21 Mai în mausoleul familiar dela Feni. Trimitem adăncă tristatei familiei sincerele noastre condolențe.

Învățătorii maghiari din Arad au hotărît, că în cazul când ministrul instrucțiunii publice are să viziteze orașul nostru, după cum se ventilase prin presă, nu au să ia parte la primirea și serbătorirea lui, demonstrând în modul acesta contra proiectului de reformă a salarisării învățătorilor, în care pretensiunile lor nu au fost satisfăcute.

Sinod în Blaj. Marți și Mercuri, săptămâna trecută s'a ținut Sinod în Blaj. Dintre hotărârile luate, de însemnătate mai generală e cea referitoare la reforma legilor școlare, proiectată din partea actualului guvern. Sinodul a decis următoarele: „I. P. S. Sa Mitropolitul și episcopii sufragani să facă în corpore de cu bună-vreme demersurile necesare la guvern, pentru a se preintimpina și zădărnici realizarea planurilor și intențiilor ministrului actual de culte și instrucțiune publică față cu învățământul poporal confesional, planuri și intențiuni cuprinse în reforma școlară ce se pregătește“.

Congregațiunea ordinară de primăvară a comitatului Caraș-Severin a decis să înainteze către înaltul guvern o adresă, prin care se roagă, ca înaltul guvern: „Să scoată din vigoare toate măsurile excepționale, prin cari ni-s'a restrins dreptul de liberă întrunire; și să iee toate măsurile necesare, ca dreptul de întrunire să fie pe deplin garantat și esercitarea acestui drept să nu se mai facă pendentă de la bunul plac al autorităților publice“.

† *Necrologe* Ștefan Novac jude reg. pens. avocat cu soția născ. Maria Anna Papp de Belkenpojana ca părinți în numele lor și al consăngenilor subscriși cu

inimă frântă de durere anunță adormirea în Domnul a ubitului lor fiu, frate și consăngean Ștefan Novac jun., tehnic și absolventul academist superior comercial, înțimplată la 15/2 Maiu 1904. 6 $\frac{1}{2}$ oare d. m., după grele și dureroase suferințe în etata de 28. ani. Rămășițele scumpului defunct se înmormintă în 17/4 Mai 1904 la oarele 10 a. m., după ritul ort. rom. în cimiterul rom. ort. din loc. Să'i fie somnul lin și memoria bine cuvântată! Pecica-rom. la 16 Mai 1904. Corneliu Novac, Dr. Aureliu Novac, ca frați, Ioan Novac, ca unchiu, Axentie Novac ca văr, Aurora Pavlovici măr. Novac ca cumntă, Luția Novac ca nepoată, vęd. Gizella Papp năse. Erdélyi ca mătușe, Dr. Ioan Papp de Belkenpojana. Gizella Papp, Amalia Papp, Ana Papp, ca văr, respective verișene.

— Subscriși cu inima frântă de durere, aducem la cunoștința tuturor rudeniilor și cunoscuților încetarea din viață a mult iubitului nostru tată, frate, moș și strămoș *Teodor Mihulin* preot gr. ort. român din Berindia în etate de 78 ani și într'al 55-lea an al preoției: împărțășit fiind cu sfințele taine și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului la 5/18 Maiu a. c. la 11 oare noaptea. Rămășițele pămentești ale scumpului defunct se vor așeza spre vecnică odihnă Sâmbătă în 8/21 l. c. în cimiterul gr. or. rom. din Govoșdia.

Govoșdia, la 6/19 Maiu 1904.

Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată!

Augustin, Iancu, Iuliana, Macrina, Iulia ca fii și'n numele fiilor lor Catița măr. Guruț, ca soră. Persida n. Popa, Maria n. Lazar, George Luca, Petru Lazr, gineri și nurori.

Iubileu. Aflăm cu plăcere că fruntașii preoți și mireni, ai tractului protopresbiteratul al Mehadiei au decis să serbeze la 10/23 Mai a. c. jubileul de 30 ani de când servește venerabilul protopresbiter dela Orșova *Mihail Popovicu* ca protopresbiter al tractului Mehadiei.

O femeie Dr. în teologia. D-na Gertrud de Petzold, fiica unui ofițer prusian din Thorn, a obținut zilele trecute doctoratul în teologie. D-na Petzold, e prima predicătoare a Angliei, a studiat mai întâiu la Berlin, apoi în Scoția și în urmă la Edinburg filosofia și teologia. Ea a fost aleasă predicătoare contra unui număr mare de concurenți, în urma a trei predici, pe cari le-a ținut.

* **Programa examenelor dela institutul ped.-teol gr. or. român din Arad, la finea anului scolastic 1903/4.** este următorul: **Luni** 3/16 Mai 8—12 c. IV. prep. Maghiară, Română, Istoria patriei și Universală, Constituția. **Marti**, 4/17 Maiu 8—12 c. IV. preparandistele. **Mercuri** 5/18 Maiu 8—12 c. IV. prep. din celelalte studii. **Vineri**, 7/20 Maiu 8—12 c. IV. prep. privatiștii. **Sâmbătă** 8/21 Maiu 8—12 c. IV. prep. cant și tipic. **Mercuri** 19 Maiu (1 Iunie) c. I—III. prep. cant, tipic și musică. **Joi**, 20 Maiu (2 Iunie) c. I—II. teol. cant, tipic și musică. **Sâmbătă**, 22 Maiu (4 Iunie) c. III. teol. cant, tipic și musică. **Luni-Mercuri**, 24—26 Maiu (6—8 Iunie) examen scripturistic de cvalificațiune Inv. **Joi**, 27 Maiu (9 Iunie) 8—12 c. I. prepar. **Joi**, 27 Maiu (9 Iunie) 3—6 c. III. preparandistele. **Joi**,

27 Maiu (9 Iunie) 6—7 c. I.—III. prep. Gimnastica, **Vineri**, 28 Maiu (10 Iunie) 8— c. I. teologic. **Sâmbătă** 29 Maiu (11 Iunie) 8— c. II. preparandial. **Luni**, 31 Maiu (13 Iunie) 8— c. II. teologic. **Marti**, 1/14 Iunie 8— c. III. prep. **Mercuri**, 2/15 Iunie 8— c. III. teologic **Joi—Vineri**, 3/16—4/17 Iunie 8— teologii privatiști. **Sâmbătă** 5/18 Iunie 8— preparanzii privatiști. **Sâmbătă**, 5/18 Iunie, stabilirea clasificățiunei. **Dumineca** 6/19 Iunie, Te Deum **Luni—Sâmbătă** 7/20—12/25 Iunie, examen verbal de cvalificațiune învățătorescă. **Luni**, 14/27 Iunie, examen cu școala de aplicațiune. **Luni**, 14/27 Iunie, conferență finală.

* **Anunț literar.** În tipografia diecesană din Arad a eșit de sub tipar, tipărite fiind deja în a III-a ediție: „*Rugăciunile școlărilor și cântări bisericesti*“. Aceasta ediție e mult îmbogățită, ea pe lângă materialul din trecut mai cuprinde: Catavasiile „*Deschide-voiu gura mea*“ și „*Crucea însemnând Moise*“, cari se cântă mai mult peste an; apoi *rugăciunile la masă*, „*Polielul*“ cu toate pripelele „*Mărimu-te*“ de peste an, etc., — astfel că cartea va fi cu 3—4 coale de tipar mai mare ca cele din trecut. Totuși prețul s'a ridicat numai cu 10 fil., așa că în loc de 30 fil., va fi cu 40 fil. (20 cr.) Legătură elegantă aurită. — Cea mai folositoare carte pentru școlari și adulți.

Se poate comanda dela tipografia diecesană, librăria P. Simtion și învățătorul Nicolae Ștefu Arad.

Cumpărătorilor se dă: până la 50 esemplare 10% — dela 50 în sus 20%.

Concurs.

Pentru îndeplinirea de capelan temporal pelângă parochul Moise Papp din Nimăești se publică concurs de nou cu termin de algere pe 6/19. Iunie a. c.

Beneficiul anual stă din a) doaa întravilane b) 20. holde catastrale pământ. parochial, c) dela 150. case câte una măsură (bir) cucuruz sfărmat, d) venitele din ștole, toate acestea beneficii compute la olaltă dau suma de peste 1000. cor. cari beneficii se vor împărți egal în doauă cu parochul Moise Papp. Comuna bisericască în conțelegere cu alegândul, se va îngriji de cvartir.

Recurenți sunt avisați a-și înainta recursele Prea onor: Ofic: Protopopesc în Robogány, și adresate Comitetului parochial din Nimăești, și vor avea a se presenta în cutare Duminecă sau sərbătoare în S. bise-din Nimăaști cu observarea §-lui 18 din regulamentul pentru parochii, spre a-și areta desteritatea în celea Nimăești, 28 Aprilie v. 1904.

Comitetul parochial:

Moise Papp
președinte.

Gavril Poporicu
notar Comitetului.

Cu știrea, și învoirea mea: Elia Moga Protopresbiterul Beiușului.

Pentru îndeplinirea parohiei vacante de cl. I. din **Chesinți**, în protopresbiteratul Lipovei, devenită vacantă prin strămutarea preotului At. Todan de acolo la altă parohie, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala.”

Emolumentele împreună cu aceasta parohie sunt: 1. Una sesiune par. constatătoare din 30 jug. pământ; 2. Un intravilan parochial; 3. Birul și ștola usuată dela parochieni; 4. Întregirea dotațiunii dela stat după cvalificațiunea alegândului preot.

Dela recurenți se cere cvalificațiunea pentru cl. I.

Recurenții sunt avisați ca recursurile lor instruite cu documentele de cvalificațiune recerute legale, și adresate comitetului parochial din Chesinți, până la termenul susindicat, cu observarea dispusețiunilor §-lui 18 din Regulamentul pentru parochii, să le subștearnă subscrisului ppresbiter Voicu Hamsea în Lipova (Lippa); ear în vre-o Duminecă ori sârbătoare să se prezenteze în sfânta biserică din Chesinț, pentru a-și arăta des-teritatea în cele rituale.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine:

Voicu Hamsea,
protopresbiter.

—□—

1—3

Licitațiuni minuende.

În sensul decisului Veneratului Consistor dice-san gr. ort. rom. aradan din 13/ 26 Decembrie 1903, Nr. 7446/1903, se escrie concurs de licitare minuendă pentru edificarea de nou a S. Bisericii gr. ort. rom. din Comlăuș Ó. Szent Anna (cot. Arad) care se va ținea la 16/29 Mai 1904, la 2 oare după amiază în localitatea școalei a III. din loc.

Prețul de esclamar e 20840 cor. 26 fil. Reflectanții la licitare sunt deobligați a depune înainte de începerea licitărei vadiul de 10%, dar în bani gata; stă înse în dreptul comitetului parochial a da lucrul, la acela dintre licitanți, în care va avea mai mare garanță morală și materială.

Planul, preliminarul de spese și condițiunile de licitare se pot ceti la subsemnatul conducător al Oficiului parochial.

Reflectanții nu pot pretinde diurne ori viatec, nici studiere nici la licitare.

Comlăuș Ó. Szent Anna 2/15 Mai 1904.

Mihail Leucția
par. gr. ort. rom.

—□—

1—3

Pe baza conclusului Ven. Consistor de datto 22 Aprilie 1904 Nr. 2014 se publică licitațiune minuendă verbală în cauza reparării edificiului bisericesc intern și estern din comuna **Cuveșdia** (Kövesd), care se va ținea în localitatea școalei din loc, **Duminecă în 23 Mai** (5 Iunie) 1904 la 11 ore a. m. pe lângă prețul de esclamar 1129 coroane 66 fil.

Licitanții au să depună ca vadiu 10% în număr sau în hârtii de valoare acceptabile.

Proiectul de spese, precum și condițiunile de re- parare se pot vedea în orele oficioase la oficiul paro- chial din loc.

Reflectanții la aceasta licitațiune se vor presenta pe spesele lor proprii.

Comuna bisericească își rezervă dreptul de a angaja lucrul aceluși întreprinzător reflectant în care- va avea mai multă încredere.

Cuveșdia la 3/16 Ma u, 6904.

Pentru com. parochial:

Ioan Suciu,
preot-capelan.

—□—

1—3

Pe baza Inaltului decis al Venerabilului Consistor diecesan din Arad de dtto 6/19 Maiu 1903 Nr. 2267/903 prin aceasta se escrie concurs de licitare- minuendă pentru renovarea sfintei biserici din comuna **Chesinț**, care se va ținea în 9/29 Maiu a. e. la 2 oare- în localitatea școalei cl. I. Prețul de esclamar este: 5776 cor. 93 fil.

Cei cari doresc a licita sunt obligați a depune- înainte de începerea licitațiunii vadiul de 10 %, — și stă în dreptul comitetului parochial a da lucrul aceluia- dintre licitanți în care va avea mai mare garanță. Pla- nul și specificarea de spese precum și condițiunile de- licitație se află la subsemnatul oficiu parochial, unde- fiecare licitant le poate studia.

Se notifică că concurenți nu-și pot pretinde nici- un fel de diurnă seu viatec.

Chesinț, la 25/8 Maiu 1904.

Ilie Moțu,
preot, președinte al com. paroch.

—□—

2—3

Pentru renovarea bisericii gr. or. rom. din **Se- ceanĭ**, prot. Timișorii, preliminară în sumă de 7329 cor. 53 fil. se publică licitațiune minuendă cu oferte închise- și verbală.

De renovat sunt: acoperirea bisericii și a turnu- lul cu tinichea (plev), facerea de nou: 3 uși și par- dosirea bisericii, repararea gradiei, cerimei, ferestrilor- scaunelor.

Reflectanții au să subștearnă ofertele lor închise- la oficiul parochial până la 9/22 Maiu 1904 la 12 oare a. m., ear licitațiunea verbală se va ținea d. a. la 2 oare în localitatea școalei de băeți de aici; — și în- ante de licitațiune au să depună la oferte, a alatura- un vadiu de 10% în bani gata sau în hârtii de valoare- acceptabile.

Planul și proiectul de spese precum și condițiunile- se pot vedea la oficiul parochial din loc.

Se ce anĭ, 19 Aprilie (2 Maiu) 1904.

Vasilie Roman
par. preș. com. par.

—□—

3—3